

**IJTIMOIIY SOHA LOYIHALARINING SAMARADORLIGINI
OSHIRISH MAQSADIDA INNOVATSION BOSHQARUV
USULLARINI JORIY ETISH**

Bo'riyeva Zumrad Nabiyevna

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

Loyiha boshqaruvi yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Jahon iqtisodiyotida investitsiyalarga talab va taklif o'rtasida nomutanosiblik tendensiyasi hukm surmoqda. Bugungi kunda investitsiyalar oqimi taraqqiy etgan mamlakatlardan rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotiga faol yo'naltirilayotganligining guvohi bo'lmoqdamiz. Natijada rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar ulushi keskin oshib bormoqda. O'z navbatida, investitsiyalar samaradorligini oshirish bilan bog'liq ko'plab muammolar mavjudligi investitsiya loyihalarini boshqarishni takomillashtirish zaruratini belgilab beruvchi asosiy omillardan biri bo'lib qolmoqda. Ayni paytda, jahon amaliyotida xorijiy investitsiyalarni jalb etish va ularni iqtisodiyotning istiqbolli va yuqori texnologiyalarga asoslangan tarmoqlariga joylashtirish mexanizmlarini maqbullashtirish, investitsiya loyihalarini umummilliy va mintaqaviy darajada venchurli moliyalashtirish amaliyotini rivojlantirish, investitsiya muhiti jozibadorligini oshirish va investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarish vositalarining o'zaro muvofiqligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Investitsiya loyihalarini samarali boshqarivi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev "Biz iqtisodiyotimizga sarmoya kiritishga intiladigan investorlar uchun hududlar va tarmoqlar bo'yicha investitsiya loyihalarini puxta shakllantira olsak, bu masalada ijobiy natijaga erishish mumkin, - deya ta'kidlab o'tdilar.*

Kalit so'zlar: Kichik biznes, tadbirkorlik, loyiha, davlat, subyekt, biznes, rivojlanish, xususiy tadbirkorlik, innovatsion, g'oya, loyihalash, soha, ijtimoiy yo'nalish.

Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish va ularni muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlariga ulash tartibi sezilarli darajada soddalashtirildi hamda bu jarayon yanada ochiqlik kasb etdi. Ro'yxatga olish uchun davlat boji stavkasi ikki barobarga qisqartirildi. Ishchilarning yillik o'rtacha soni 100 kishigacha ko'paytirilgan kichik korxonalar shug'ullanishi mumkin bo'lgan faoliyat turlari ro'yxati sezilarli darajada kengaytirildi. Kichik biznes subyektlarini davlat xaridlari jarayoniga keng miqyosda jalb qilish mexanizmi ishlab chiqildi va joriy etildi.

Innovatsiyalarni boshqarish — bu dunyo, mamlakat yoki ma'lum bir mintaqa uchun mahsulot, biznes jarayoni, marketing, texnologiya, materiallar va komponentlar tushunchasi haqidagi yangi g'oyani maksimal foyda olish va optimallashtirish maqsadida tijorat loyihasiga aylantirish jarayoni. biznes tizimining umumiy strategiyasi doirasidagi xatarlar.

Innovatsiyalarni boshqarish — bu amalda qo'llanilishi mumkin bo'lgan va muayyan ehtiyojlarni qondirishga qodir bo'lgan yangi yoki takomillashtirilgan mahsulot yoki texnologiya ko'rinishida mujassamlangan ijodiy faoliyatning yakuniy natijasidir. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, innovatsiya — bu iste'molchilarning ma'lum ehtiyojlarini qondirish uchun amaliy foydalanish maqsadida yangi g'oyalar va bilimlarni amalga oshirish natijasidir.

Innovatsiyalarni boshqarish — bu raqobatbardosh ijtimoiy ehtiyojlarni qondiradigan va bir qator samaralar beradigan (iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy, ijtimoiy, texnologik) printsiplial jihatdan yangi yoki o'zgartirilgan vositalarni (innovatsiyalarni) yaratish va ishlab chiqish tatbiq etish)ning yakuniy natijasidir.

Innovatsion menejment — yangi yoki takomillashtirilgan mahsulot (tovar, ish, xizmat) usuli (texnologiyasi), uni ishlab chiqarish yoki qo'llash, innovatsiyalar yoki

ishlab chiqarishni tashkil etish va (yoki) iqtisodiyotini va (yoki) mahsulotni sotishni takomillashtirish, iqtisodiy foyda keltiradi., bunday imtiyozlar uchun shart-sharoitlar yaratish yoki mahsulot (tovarlar, ishlar, xizmatlar)ning iste'mol xususiyatlarini yaxshilash.

Innovatsion menejment — bu yangi turdagi tovarlarni, ishlab chiqarishning yangi usullari va usullarini, yangi xom ashyo manbalarini, yangi bozorlarni o'zlashtirishni joriy etish va ulardan foydalanish maqsadida tadbirkorlik ruhi asosida ishlab chiqarish omillarini o'zgartirish (yangi kombinatsiyalar); ishlab chiqarishni tashkil etishning yangi shakllari (monopollashtirish maqsadida qayta tashkil etish).

Innovatsiyalarni boshqarish — bu tadbirkorlarning maxsus quroli, ular o'zgarishlardan biznes yoki xizmatning yangi turini amalga oshirish imkoniyati sifatida foydalanadigan vositadir. Innovatsiya — bu ilgari mavjud bo'lmagan yangi narsani ishlab chiqish va amalga oshirish, uning yordamida eski, taniqli elementlar ushbu biznes iqtisodiyotiga yangi konturlarni beradi.

Innovatsion jarayon — yangilikni yaratish, o'zlashtirish, tarqatish va undan foydalanish jarayoni. Shuningdek, mahsulotga (tovarga) nisbatan innovatsion jarayonni fundamental va amaliy tadqiqotlar, dizaynni ishlab chiqish, marketing, ishlab chiqarish va sotish bosqichlari orqali g'oyani mahsulotga izchil aylantirish jarayoni sifatida ta'riflash mumkin.

Kengaytirilgan innovatsiyalarni mahsulot, texnologik va tashkiliy va ma'muriyatga bo'lish mumkin. Ikkinchisi, ko'p hollarda, ham mahsulot, ham texnologik yangiliklarni joriy qilishda muqarrar. Innovatsiyalarning tasnifi quyidagi mezonlarga ko'ra ma'lum: tarqalishi, ishlab chiqarish tsiklidagi o'rni, uzluksizligi, bozorni qamrab olishi, yangilik darajasi va innovatsion salohiyat.

- Tashkilotning innovatsion faoliyatini rejalashtirish;
  1. missiyani shakllantirish (tashkilot faoliyatini innovatsiyaga yo'naltirish);

2. innovatsion faoliyatning strategik yo'nalishlarini aniqlash va ularning har birida maqsadlarni belgilash;

3. har bir yo'nalish bo'yicha optimal innovatsion rivojlanish strategiyasini tanlash;

- Innovatsion faoliyatni tashkil etish;
- Innovatsion faoliyat ishtirokchilarini rag'batlantirish;
- Innovatsion faoliyat natijalarini tizimli baholash;
- Har bir yangi narsadan oqilona foydalanish.
- Ixtisoslashtirilgan ilmiy-tadqiqot bo'linmalari — kengashlar, qo'mitalar, texnik siyosatni ishlab chiqish bo'yicha ishchi guruhlar asosan yirik firmalarda tuziladi, ularda ilmiy-tadqiqot ishlari bo'yicha menejerlar innovatsion jarayonlarni boshqarish funktsiyalarini bajaradilar. Sohaga qarab, menejer lavozimi "Innovatsiyalar va rivojlanish bo'limi boshligi, "Strategiya va biznesni rivojlantirish bo'yicha direktor" yoki "Innovatsion marketing bo'yicha menejer" bo'lishi mumkin. Ularning vazifalariga kompaniyani texnologik rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish, istiqbolli ishlanmalarni izlash va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish kiradi.

"Rosatom", FGUP "kosmik aloqa", NLMK, "Rusgidro", Sibur, Rossiya temir yo'llari, KAMAZ, "Alrosa" va boshqalar: ar-Ge bo'limlari deyarli barcha yirik rus kompaniyalari, ham xususiy va davlat yaratilgan. bir necha o'nlab odamlarga erishish. Masalan, Kasperskiy laboratoriyasida r & D bo'limi xodimlarning uchdan bir qismini (882 kishi) birlashtiradi.

- Yangi mahsulot bo'linmalari — bu butun korxonada doirasida innovatsion faoliyatni muvofiqlashtiruvchi, texnik rivojlanishning maqsad va yo'nalishlarini kelishib oladigan, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va ularni amalga oshirishni nazorat qiluvchi, yangi mahsulotlarni yaratish loyihalarini ko'rib chiqadigan mustaqil bo'linmalar.

- Ilmiy tadqiqotlar, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va ishlab chiqarish uchun topshiriq guruhlarini loyihalash.

- Rivojlanish markazlari innovatsion jarayonni tashkil etishning yangi shakli bo'lib, kompaniya faoliyatining asosiy sohasiga aloqador bo'lmagan iqtisodiy mustaqil bo'linmalarni yaratishni nazarda tutadi. Markazlar uchun yangi mahsulotlarni joriy etishning birinchi bosqichida sotish hajmini kengaytirishni rag'batlantiradigan va bozor o'rinlarini egallashga yordam beradigan iqtisodiy faoliyat ko'rsatkichlari o'rnatiladi. .

- Yangi innovatsiyalarni boshqarish tizimida ishlab chiqarish bo'linmalarida ilmiy-tadqiqot bo'limlari avvalgidan ko'ra muhimroq rol o'ynay boshladi. Ular nafaqat rivojlanadi, balki ularni tezda rivojlanish, ishlab chiqarish va marketing bosqichiga olib keladi. Zamonaviy sharoitlar ilmiy-tadqiqot bo'limlari va ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash bo'limlari o'rtasida o'zaro kadrlar almashinuvining kuchayishi bilan tavsiflanadi. Ilmiy-tadqiqot bo'limi rolining ortishi ularni moliyalashtirishning 3 dan 10 gacha ko'payishi bilan tasdiqlanadi. tegishli ishlab chiqarish bo'limi mahsulotlarini sotish hajmining %.

- Venchur kapital bo'linmalari yirik kompaniyalarda o'zlarining "xavf kapitali" fondlarini yaratish asosida tashkil etiladi. 1980-yillarning o'rtalarida AQSHdagi 509 ta venchur firmalardan 44 tasi bevosita yirik firmalarga tegishli edi. Venchur kapitali fondlari ko'pincha kichik boshlang'ich firmalarga investitsiya qilinadi, keyinchalik ular yirik kompaniyalar tomonidan qabul qilinadi yoki ular bilan uzoq muddatli firmalararo munosabatlar o'rnatiladi.

Innovatsion faoliyatning 20 dan ortiq yo'nalishlari mavjud. Ulardan ba'zilari:

- *Texnologik innovatsiyalar*
- *Mahsulot innovatsiyasi*
- *Xizmat innovatsiyasi*
- *Biznes modeli innovatsiyasi*
- *Ishlab chiqarish samaradorligi innovatsiyasi*

- *Resurslardan (aktivlardan) foydalanishda innovatsiyalar*
- *Innovatsiyalar kerak*
- *Dizayn innovatsiyasi*
- *Marketing innovatsiyasi*

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Loyihalarni boshqarish boshqaruv orqali amalga oshiriladi. Shunga ko'ra, aytish mumkinki, boshqaruv – bu ma'lum bir ijobiy natijaga erishish uchun, uslublar va tamoyillar yig'indisi orqali biror ob'ektga maqsadga muvofiq ta'sir etish. Inson faoliyatining barcha sohalariga, shu jumladan, investitsiya loyihalarini amalga oshirish sohasiga ham boshqaruv jarayoniga taalluqlidir. Investitsiya loyihalarini boshqarish ma'lum bir uslub va tamoyillarga tayanib maxsus loyiha menejeri yoki loyiha boshqaruv kengashi tomonidan amalga oshiriladi. Loyihalarni boshqarish, aksariyat hollarda, loyiha menejeri tomonidan amalga oshiriladi. Loyiha menejeri – bu loyihaga yo'naltirilgan kapital harakati, 26 pul oqimi, foyda, jamg'arma va reinvestitsiyalash, daramad va xarajatlar balansini uzluksiz tahlil qilib va o'rganib boruvchi hamda ularga ta'sir ko'rsatuvchi sub'ekt. Investitsiya loyihalarini boshqarish moliyaviy menejmentning asosiy tashkil etish bilan birga o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi. Moliyaviy menejment shunday tizimki, bunda korxonani boshqarishning umumiy maqsadlariga erishishga yo'naltirilgan foliyat amalga oshiriladi. Moliyaviy menejment, bir tomondan, muayyan qonuniyatlariga ega boshqariluvchi tizim bo'lsa, boshqa tomondan, korxonani boshqarishning umumiy tizimi tarkibi sifatida boshqarish tizim hisoblanadi. Bu holat loyiha boshqaruvida ham namoyon bo'ladi. Loyiha menejeri loyiha tashabbuskori yoki ta'sischilar tomonidan tayinlangan sub'ekt – yuridik yoki jismoniy shaxs bo'lishi mumkin. Loyihani amalga oshiruvchi tadbirkor bilan loyiha menejeri o'rtasidagi asosiy farq shundan iboratki, tadbirkorda ochilgan imkoniyatlardan foydalanish bo'yicha, loyiha menejerida esa mavjud resurslardan

foydalanish bo'yicha strategik yo'nalish mavjud bo'ladi. G'oyani amalga oshirishda tadbirkorda natijaga tezkor erishishga yo'naltirilgan revolyutsion yondashish kuzatilsa, loyiha menejeriga uzoq muddatli istiqbolga yo'naltirilgan evolyutsion yondashish xosdir.

Adabiyotlar

1. M.P. BOLTABAYEV, M .S. QOSIMOVA, B.K. G'OYIBNAZAROV, "Kichik biznes va tadbirkorlik" Toshkent 2011-yil
2. SH.J. ERGASHXODJAYEVA, A.N. SAMADOV, Sh.I. OTAJONOV "Kichik biznes va tadbirkorlik" Toshkent 2011-yil
3. D. Suyunov, M. Yusupov "Kichik biznes va tadbirkorlik" Toshkent 2018-yil
4. A.S.Kulagin. "Innovatsiya" atamasi haqida bir oz. — 2004. Toshkent
5. Gershman M.A.. Innovatsion boshqaruv, M., 2008.
6. <https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/05/29/NamDU-ARM>
7. https://api.scienceweb.uz/storage/publication_files/2265/18655